

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

ZAKLJUČNA STROKOVNA NALOGA VIŠKE POSLOVNE ŠOLE

VODENJE IN UPRAVLJANJE BANK

SANDRA JURIŠEVIČ

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisana Sandra Juriševič, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, izjavljam, da sem avtorica zaključne strokovne naloge z naslovom »**Vodenje in upravljanje bank: Struktura kapitala bank in nova regulacija Basel III**«, pripravljene v sodelovanju z doc. dr. Mitjem Kovačem.

Izrecno izjavljam, da v skladu z določili Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami) dovolim objavo zaključne strokovne naloge na fakultetnih spletnih straneh.

S svojim podpisom zagotavljam, da

- je predloženo besedilo rezultat izključno mojega lastnega raziskovalnega dela;
- je predloženo besedilo jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem
 - poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam v zaključni strokovni nalogi, citirana oziroma navedena v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, in
 - pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti (v pisni ali grafični obliki) uporabljena v tekstu, in sem to v besedilu tudi jasno zapisala;
- se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku (Ur. l. RS, št. 55/2008 s spremembami);
- se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predložene zaključne strokovne naloge dokazano plagiatstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom.

V Ljubljani, dne _____

Podpis avtorja: _____

KAZALO

UVOD	1
1 KAPITAL BANKE.....	2
1.1 Struktura kapitala.....	4
1.1.1 Kapital I	4
1.1.2 Dodatni kapital II.....	7
2 KAPITALSKA USTREZNOST	8
2.1 Vpliv kapitala na tveganje	9
3 REGULACIJA KAPITALA BASEL I IN BASEL II	10
3.1 BASEL I	10
3.2 BASEL II.....	11
4 NOVI BASELSKI SPORAZUM – BASEL III	12
4.1 Nove kapitalske zahteve	13
4.1.1 Ureditve za prehod na nove standarde:.....	16
4.2 Nove likvidnostne zahteve.....	16
4.2.1 Količnik likvidnostnega kritja – LCR.....	17
4.2.2 Količnik neto stabilnega financiranja – NSFR	18
4.3 Ostali elementi v sklopu Basla III	19
4.3.1 Okrepljen CCR-management.....	19
4.3.2 Finančni vzvod.....	20
4.3.3 Okrepljeno upravljanje in nadzor	21
SKLEP	22
LITERATURA IN VIRI	24
PRILOGE	

KAZALO SLIKE

Slika 1: Tristeberni sistem v novem baselskem sporazumu	12
---	----

KAZALO TABEL

Tabela 1: Bilanca stanja banke	3
Tabela 2: Kapitalske zahteve.....	14
Tabela 3: Standardi za ohranjanje minimalnega kapitala.....	15

Tabela 4: Deleži likvidnostnega kritja	17
Tabela 5: Basel III faze	1

UVOD

Zaradi finančne krize, ki je prizadela finančni sistem v letu 2008 s propadom institucije Lehman Brothers, je veliko finančnih institucij, predvsem bank, pod pritiskom raznih organov in regulacij. Ker so banke večinoma delovale prosto in z minimalnimi zahtevami kapitalskih rezerv, likvidnostnih rezerv in ostalimi ključnimi faktorji, ki vplivajo na kapital in solventnost bank, so tako podlegle sistemskemu tveganju. Za sistemsko tveganje velja, da se širi med finančnimi institucijami preko finančnih trgov, saj finančne institucije večinoma vlagajo svoja sredstva v podobne vrste naložb, kar posledično pripelje do tega, da imajo enako izpostavljenost do tveganja, še posebej cenovna v primeru, da cene teh naložb padejo (Madura, 2012, str. 17). Tako je leta 2007 bil razlog prav sistemsko tveganje, saj se je kriza iz ameriškega hipotekarnega trga zelo razširila in tako prizadela celotno gospodarstvo (Madura, 2012, str. 18). Zaradi ugodnih hipotekarnih posojil je prišlo do tega, da je posojilo lahko najela tudi oseba, ki si ga v nasprotnem primeru ne bi mogla privoščiti in val nakupov nepremičnin je rasel ter z njim tudi cene le-teh, kar je povzročilo kasnejši balon (Madura, 2012, str. 17). Do povečevanja drugorazrednih posojil je namreč prišlo zaradi **znižanja zahtev** za odkupovanje hipotekarnih kreditov in tako so banke delile kredite tudi tistim ljudem z zelo nizkim dohodkom (Madura, 2012, str. 17). Poleg vsega tega je bankam bilo dovoljeno oblikovati razne finančne produkte, sploh v ZDA, kjer so takrat bile zelo popularne senčne banke (angl. *shadow banks*), s katerimi bi pridobile sredstva; z novimi finančnimi instrumenti so namreč bile brez kakršne koli regulacije (Hsu & Moroz, 2010, str. 39–55). Tako so na primer banke pri listinjenju oz. sekuritizaciji združile dana posojila v pakete, iz katerih je prišlo do izdaje novih, s tem pa so zbirale sredstva, medtem ko so investitorji vlagali v toksične produkte (Lhabitant, 2010, str. 203–204), ko pa je nepremičninski balon počil, bančni sistem ni mogel absorbirati nastalih kreditnih izgub, saj kapitalske osnove niso bile dovolj kakovostne (Hsu & Moroz, 2010, str. 39–55).

Mnoge banke so namreč držale premalo likvidnostnih rezerv, prav tako je bančni sektor v mnogih državah imel pretirano raven zunajbilančnega vzvoda, kar je vplivalo tudi v velikih mednarodnih bankah, kot so Merrill Lynch, Deutsche Bank AG, Bear Stearns in Citigroup (Penm & Terrell, 2010, str. 240–241). Velika posledica tega je bila, da je trg izgubil zaupanje v solventnost in likvidnost številnih bančnih ustanov. Zaradi nastale situacije so številni regulatorni organi začeli predpisovati nove regulacije za banke in ostale finančne institucije, namreč Banka za mednarodne poravnave (angl. *Bank of international settlements*, v nadaljevanju BIS) je tako pričela z novo regulacijo *Basel III*, ki je sicer izvedena iz prejšnje Basel II (Madura, 2012, str. 439). Velik poudarek je na kakovosti kapitala, saj so novi zahtevki za osnovni in dodatni kapital višji, prav tako velja za likvidnostno razmerje in številne druge dejavnike, ki banki omogočajo absorpcijo izgub (Madura, 2012, str. 439). Iz nastale situacije je namreč razvidno, da bančni sistem potrebuje **regulacijo in nadzor**, saj naj bi tako zagotovili bolj stabilen finančni sistem.

Cilj zaključne strokovne naloge je predstaviti novo regulacijo Basel III, ki je nastala kot posledica finančne krize in sistemskega tveganja. Basel III naj bi zagotovil zadostno količino predpisanega kapitala in tako izboljšal kakovost bančnega sistema, ki bi bil dovolj kvaliteten, da bi absorbiral izgube in zmanjšal izpostavljenost sistemskemu tveganju. **Namen** naloge je izpostaviti glavne iztočnice, ki se nanašajo na novo regulacijo ter kako bodo novi standardi znatno vplivali na dosedanji bančni sistem in poslovanje bank.

Zaključna strokovna naloga je razdeljena na štiri dele. V prvem delu opisujem kapital banke in njegovo strukturo, elemente ter merila. V drugem delu predstavim splošno kapitalsko ustreznost in elemente ter vpliv kapitala na tveganje. V tretjem delu se osredotočam na regulacijo bank z Baselskimi sporazumi. Najprej opišem prvi Baselski sporazum, sledi mu bolj nazorna predstavitev sporazuma Basel II, iz katere je izveden četrti del, v katerem so natančen opis in opredelitev aktualnega sporazuma Basel III ter njegove glavne iztočnice, ki opisujejo nove kapitalske in likvidnostne zahteve ter korporativno upravljanje in nadzor.

1 KAPITAL BANKE

Osnovni namen kapitala banke je zagotavljati obstoj banke, ko ta utрпи nepričakovano izgubo. V ta namen mora banka s svojim kapitalom obvladovati oziroma zniževati tveganja, ki jim je izpostavljena pri svojem poslovanju. V bilanci mora imeti vsaj toliko kapitala, da lahko prenese omenjene izgube in hkrati še naprej deluje stabilno (Dragan Bučič, 2014, str. 26).

Struktura kapitala bank se razlikuje od kapitala poslovnih družb, saj narava bančnega poslovanja zahteva vzdrževanje ustrezne ravni kapitala. Ključne smernice kapitala so bile razglashene v sporazumu Basel leta 1998. Banke se predvsem razlikujejo po tem, ker so njihova sredstva v bilanci stanja neopredmetena. Aktiva je sestavljena iz posojil in vrednostnih papirjev, zalog in poslovnih terjatev, česar v običajnem gospodarskem subjektu ni. Poleg tega pod aktivo spadajo primarni denar, medbančna likvidnostna posojila in druge naložbe, medtem ko se na pasivni strani bilance stanja nahajajo depoziti, nedepozitne obveznosti ter kapital banke (Finance Banter, 2009).

V spodnji preglednici je enostaven prikaz bilance stanja banke.

Tabela 1: Bilanca stanja banke

AKTIVA	PASIVA
Denar	Obveznosti do bank (in tujih bank)
Posojila bankam	Obveznosti do nebančnega sektorja (podjetja, gospodinjstva, država)
Posojila nebančnemu sektorju (podjetja, gospodinjstva, država)	Obveznosti do vrednostnih papirjev
Finančna sredstva/vrednostni papirji (Centralne banke, države, drugih)	Druge obveznosti
Kapitalske naložbe	Rezervacije
Druge aktiva	Podrejene obveznosti
	Kapital

Vir: Finance Banter, Equity capital in bank – Why is it important?, 2009.

Poslovanje bank je čisto finančne narave in okolja, njegova širina pa obsega celotno svetovno gospodarstvo, kar zahteva omejitve (Finance Banter, 2009).

Banke imajo dva glavna vira sredstev poleg lastniškega kapitala, in sicer iz sredstev lastnikov: depozite in izposojena sredstva ali druge obveznosti. Bistvena razlika med bankami in drugimi podjetji je tudi visok vzvod banke (Saunders, 2006, str. 580–581). Na primer: povprečno svetovno razmerje med kapitalom in sredstvi je na podlagi podatkov Svetovne banke (WB) v letu 2011 znašalo 9,7 %, kar pomeni, da je 90,3 % njihovih sredstev vezanih na dolg, depozite ali izposojena sredstva. V Nemčiji in Švici je razmerje znatno nižje, in sicer se giblje med 5,5 in 4,4 %, medtem ko je Slovenija blizu svetovnega povprečja z razmerjem 8,2 %. Visok odstotek vezanih sredstev na dolg, depozite ali izposojena sredstva predstavlja tudi večjo izpostavljenost tveganju (World Bank, 2012).

Izdajanje posojil je nasploh bolj donosno od lastniških vrednostnih papirjev, zato so banke ohranile večji delež posojil v svoji bilanci ter s tem zaslužile več obresti. Posojila predstavljajo tudi večje tveganje in to je tudi bil glavni razlog, da se je bančni sektor soočil z likvidnostnim krčem. Načeloma so banke s kapitalom krile upnike, ker pa se je stopnja minimalnega kapitala zmanjšala, so se stroški zadolževanja povečali. Obveznosti bank so postale večje od vrednosti njihovih sredstev in posledično so postale insolventne. (Finance Banter, 2009)

1.1 Struktura kapitala

Celoten kapital banke je razdeljen na tri kategorije glede na svoje lastnosti (Basel committee on banking supervision, 2010a, str. 12):

- **Temeljni kapital** (angl. *Core Capital, Common Equity, Tier 1*):
 - Lastniški kapital I (angl. *Common Equity Tier 1*)
 - Dodatni kapital I (angl. *Additional Tier 1*)
- **Dodatni kapital II** (angl. *Tier 2*)

Kar pomeni, da se celotni kapital izračuna kot vsota temeljnega kapitala, kapitala I in dodatnega kapitala II (Basel committee on banking supervision, 2010a, str. 12).

Za izpolnjevanje kapitalskih zahtev se lahko uporabita temeljni oziroma kapital I, in sicer za tveganja, povezana z operativnim, tržnim in kreditnim tveganjem, medtem ko se dodatni kapital II upošteva samo za tržna tveganja.

1.1.1 Kapital I

Kapital I je povezan z bančno knjigovodsko vrednostjo lastniškega kapitala, ki odraža prispevke iz temeljnega kapitala lastnikov. Vsebuje tudi knjigovodsko vrednost navadnih delnic (skupnega lastniškega kapitala) in vsoto prednostnih delnic brez zapadlosti (Saunders, 2006, str. 580).

Kapital I je po standardih Banke za mednarodne poravnave sestavljen iz **(a) navadnega lastniškega kapitala I** in **(b) dodatnega kapitala I** (Basel committee on banking supervision, 2010a str 12).

Lastniški kapital I (angl. *Common Equity Tier 1*) je sestavljen iz naslednjih elementov (Basel committee on banking supervision, 2010a, str. 12–15):

- navadnih delnic, ki izpolnjujejo merila za razvrstitev v regulativne namene,
- premij, ki izhajajo iz izdanih instrumentov (delnic), vključenih v navaden lastniški kapital I,
- zadržanega dobička,
- drugega vseobsegajočega donosa in razkritih rezerv,
- navadnih delnic, ki jih izdajajo konsolidirane hčerinske družbe tretjim osebam (manjšinski delež) in
- regulativnih popravkov v kalkulaciji navadnega lastniškega kapitala I.

Zadržani dobički in drugi donosi vsebujejo vmesne izgube ali dobičke. Nacionalni regulativni organi lahko posegajo z različnimi postopki revizije, preverjajo in pregledujejo, ali vse poteka v skladu s pravili. Dividende so izključene iz navadnega lastniškega kapitala I v skladu z veljavnimi računovodskimi standardi. Manjšinski deleži pa so pri vključevanju v kapital obravnavani ločeno (Basel committee on banking supervision, 2010a, str. 13).

Merila za razvrstitev navadnih delnic v regulativne kapitalske namene po sporazumu Basel III so naslednja (Basel committee on banking supervision, 2010a, str. 15):

- Predstavlja najbolj podrejeno terjatev v likvidaciji banke.
- Upravičenost do terjatev od sredstev je sorazmerna z deležem izdanih delnic po vseh poplačanih nadrejenih terjativah v likvidaciji.
- Glavnica je brez dospelosti in se je ne da odplačati "po" likvidaciji.
- Banka ne ustvari pričakovanja, da bo instrument odkupljen ali preklican, prav tako tovrstnega pričakovanja ne ustvarjajo zakonski ali pogodbeni pogoji.
- Izplačila oz. porazdelitve so plačane iz bilančnih postavk (vključno z zadržanim dobičkom). Stopnja razdeljenega dobička ni vezana ali povezana z zneskom ob izdaji in ni predmet pogodbene kape (razen takrat, ko banka ne more plačati izplačil, ki presegajo raven bilančnih postavk).
- Izplačila niso obvezna, zato neplačevanje ni primer neizpolnitve.

Dodatni kapital I (angl. *Additional Tier I*) je sestavljen iz vsote naslednjih elementov (Basel committee on banking supervision, 2010a, str. 15–16):

- instrumenti, ki jih je izdala banka in izpolnjujejo pogoje za vključitev v dodatni kapital I (in niso vključeni v navaden lastniški kapital I);
- presežek delnic (delež premij), ki izhajajo iz izdaje instrumentov, vključenih v dodatni kapital I;
- instrumenti, izdani od hčerinskih družb bank tretjim osebam, ki izpolnjujejo merila za uvrstitev v dodatni kapital I, in niso vključeni v navadni lastniški kapital I.

Obravnava izdanih instrumentov iz konsolidiranih hčerinskih družb bank in regulatorne prilagoditve, ki se uporabljajo pri izračunu dodatnega kapitala I, so obravnavani ločeno.

Minimalni nabor meril za instrument, ki ga je izdala banka, da se vključi v dodatni kapital I (Basel committee on banking supervision, 2010a, str. 15–17):

- Izdani in vplačani instrumenti.
- Podrejeni so vlagateljem, splošnim upnikom in podrejeni dolgu banke.
- Niso niti zavarovani niti pokriti z garancijo izdajatelja ali z njo povezane osebe; ureditev, ki v pravnem ali ekonomskem pogledu izboljša stopnjo prioritete izplačil bančnim upnikom.

- So brez dospelosti, ni datuma zapadlosti in nobenih drugih spodbud za odkup.
- Lahko so "odpoklicni" (do odpoklica torej pride predčasno) na pobudo izdajatelja, vendar šele po najmanj petih letih:
 - za izvršiti nakupno opcijo mora banka prejeti odobritve nadzornega organa in banka ne sme storiti ničesar, kar bi ustvarilo pričakovanja, da bo nakup izvršen,
 - banka ne sme izvršiti nakupne opcije, razen če nakupni instrument nadomesti s kapitalom boljše kvalitete in se nadomestitev tega kapitala izvede pod pogojem dolgoročne in trajnostne dohodkovne zmogljivosti banke,
 - banka po izvršeni nakupni opciji dokazuje, da je njen kapitalski položaj precej nad minimalno kapitalsko zahtevo.
- Vsako odplačilo glavnice (npr. prek odkupa ali izplačila) mora biti predhodno odobreno s strani nadzornih organov, ne da bi o tem ustvarili pričakovanja na trgu, da bo prišlo do odobritve.
- Dividenda/kupon
 - Banka mora imeti popolno diskrecijsko pravico, da kadarkoli prekliče izplačila/plačila.
 - Odpovedi diskrecijskih izplačil niso primer neizpolnitve obveznosti.
 - Banke morajo imeti popoln dostop do odpovedanih plačil za poravnavo obveznosti, ko le-te zapadejo.
 - Odpovedi izplačil/plačil ne smejo nalagati omejitev za banke, razen v zvezi izplačil delničarjem.
- Dividende/kuponi morajo biti plačane/-i iz bilančnih postavk.
- Instrument ne sme imeti kreditno občutljive funkcije dividend, dividenda/kupon je delno ali celotno na osnovi bonitetne ocene banke.
- Instrument ne more prispevati k obveznostim, ki presegajo sredstva, razen če je tak izkaz (bilanca) del preizkusa nacionalne zakonodaje za insolventnost.
- Instrumenti, razvrščeni kot obveznosti za obračunske namene, morajo imeti glavno absorpcijo izgub bodisi prek pretvorbe navadnih delnic bodisi prek mehanizma za odpis, ki razporeja izgube instrumenta na vnaprej določeni točki. Odpis bo imel naslednje učinke:
 - zmanjšanje terjatev instrumenta v likvidaciji,
 - zmanjšanje ponovnega plačila, ko se nakup izvede in
 - delno ali v celoti zmanjšanje plačil kuponov/dividend instrumenta.
- Nobena pravna oseba, v kateri banka izvaja nadzor ali ima pomemben vpliv, ne more kupiti instrumenta. Prav tako banka ne more neposredno ali posredno financirati nakupa tega instrumenta.
- Instrument nima in ne more imeti nobenih značilnosti, ki bi ovirale dokapitalizacijo kot npr. določbe, ki zahtevajo, da izdajatelj povrne škodo vlagateljem, če je nov instrument izdan po nižji ceni v določenem časovnem obdobju.
- Če se instrument ne izda iz poslovnega subjekta ali holdinga konsolidirane družbe (npr. SPV – razloži odspodaj), morajo biti prihodki te družbe takoj na voljo, brez

omejitev v obliki, ki dosega ali presega vsa druga merila za vključitev v dodatni kapital I.

1.1.2 Dodatni kapital II

Dodatni kapital II (angl. *Tier II*) je širok nabor sekundarnih kapitalskih virov. Vključuje rezerve za izgubo posojil do maksimalno določenega odstotka, prilagojenega tveganju aktive (sredstev) (Anthony Saunders, 2006, str. 580–581).

Dodatni kapital II je sestavljen iz vsote naslednjih elementov (Basel committee on banking supervision, 2010a, str. 17–18):

- Instrumenti, ki izpolnjujejo merila za vključitev v dodatni kapital II (in niso vključeni v kapital I).
- Presežki (delež premij), ki izhajajo iz izdanih instrumentov, vključenih v dodatni kapital II.
- Instrumenti, ki jih izdajajo konsolidirane odvisne družbe in so v lasti tretjih oseb in kateri izpolnjujejo kriterije za vključitev v dodatni kapital II in niso vključeni v kapital I.
- Nekateri provizije iz posojilnih izgub.
- Regulativni popravki, ki se uporabljajo pri izračunu dodatnega kapitala II.

Cilj dodatnega kapitala II je absorpcija izgub v prihodnjem poslovanju. Na podlagi tega cilja, naslednji okvir določa minimalni nabor meril za instrumente, vključene v dodatni kapital II (Basel committee on banking supervision, 2010a, str. 18).

Merila za vključitev instrumentov v dodatni kapital II (Basel committee on banking supervision, 2010a, str. 18–19):

- Izdani in vplačani instrumenti.
- Podrejeni so vlagateljem, splošnim upnikom in podrejeni dolg banke.
- Niso niti zavarovani niti pokriti z garancijo izdajatelja ali z njo povezane osebe. Ureditev, ki v pravnem ali ekonomskem pogledu izboljša stopnjo prioritete izplačil bančnim upnikom.
- Rok zapadlosti:
 - najmanjša zapadlost vsaj 5 let,
 - če je priznanje regulativnega kapitala v zadnjih petih letih pred zapadlostjo, bo amortiziran enakomerno,
 - ni spodbud za izplačilo.
- Lahko so odpoklicni šele na pobudo izdajatelja po najmanj petih letih.
 - Za izvrševanje nakupne opcije mora banka dobiti potrdilo nadzornega organa.

- Banka ne sme storiti ničesar, kar bi ustvarilo pričakovanja, da bo nakup izvršen.
- Banka ne sme izvršiti nakupne opcije, razen če nakupni instrument nadomesti s kapitalom boljše kvalitete in se nadomestitev tega kapitala izvede pod pogojem dolgoročne in trajnostne dohodkovne zmogljivosti banke.
- Banka po izvršeni nakupni opciji dokazuje, da je njen kapitalski položaj precej nad minimalno kapitalsko zahtevo.
- Investitor nima pravice pospeševanja poplačila v naprej (kupona ali glavnice), razen v stečaju ali likvidaciji.
- Instrument ne sme imeti kreditno občutljive funkcije dividend, dividenda/kupon je delno ali celotno na osnovi bonitetne ocene banke.
- Nobena pravna in fizična oseba, v kateri banka izvaja nadzor ali ima pomemben vpliv, ne more kupiti instrumenta. Prav tako banka ne more neposredno ali posredno financirati nakupa tega instrumenta.

2 KAPITALSKA USTREZNOST

Kapitalska ustreznost je ustrezno razmerje med kapitalom kot čistim premoženjem banke in tvegano aktivo, ali poenostavljeno, pokritost nepričakovanih izgub bank z njihovim čistim premoženjem oziroma kapitalom. Pomembna je tako za posamezno banko, predvsem iz vidika solventnosti, kot za celoten bančni sistem iz vidika sistemskega zaupanja v banke. Banka naj bi tako z ustrezno višino kapitala zmanjšala tveganje nesolventnosti in tako s kapitalom pokrivala višino nepričakovanih izgub, ki se lahko realizirajo (Remšak, 2001, str. 8).

Prvi predlog nove kapitalne sheme za merjenje kapitalne ustreznosti bank je izdal Baselski komite za bančni nadzor leta 1999, ki je nastal v dogovoru z bančno industrijo, nadzorniki in regulatorji (Banka Slovenije, 2012, str. 1). V drugem predlogu za merjenje kapitalne ustreznosti naj bi dopolnili in spremenili izračun za minimalno kapitalno ustreznost ter dodali dva nova kvalitativna stebra (Banka Slovenije, 2012, str. 1–2). V novi shemi (t. i. Basel III) merjenja kapitalne ustreznosti naj bi bile odpravljene vse pomanjkljivosti starega sporazuma preko spremembe minimalnega zahtevanega kapitala (angl. *Minimum capital requirements*) ter dodatna stabilnost kapitala in okrepljena likvidnost (Banka Slovenije, 2012, str. 2).

Okvir kapitalne ustreznosti je zelo napredoval v zadnjih letih. Kapitalna ustreznost je trenutno zasnovana tako, da ustreza tako mikrobonitetnemu namenu varnosti in stabilnosti kot tudi makrobonitetnemu namenu reševanja tveganj, ki lahko posamično prispevajo in ogrozijo finančno stabilnost v sektorju (Bailey, 2014, str. 6).

Ključni elementi okvira kapitalne ustreznosti so (Bailey, 2014, str. 6):

- skupna opredelitev kapitalnih virov, ki je osredotočena na sposobnost absorpcije izgub
- kapital, ki upošteva minimalne kapitalne zahteve in kapitalne blažilce, ki so odvisni od narave, velikosti banke ter tveganja, kateremu je izpostavljena skozi celoten cikel,
- kombinacija različnih pristopov za vzdrževanje kapitalne ustreznosti – pristopi na osnovi tveganja, stresnih testov in razmerja finančnih vzvodov.
- v okviru pristopa, ki temelji na tveganju vzpostaviti ravnovesje med potencialnimi koristi internih modelov in slabosti le-teh.

Poleg minimalnih kapitalnih zahtev so pomembne tudi zahteve po učinkovitem upravljanju celotnega spektra tveganj, katerim so banke izpostavljene s svojim poslovanjem. Pri kapitalni ustreznosti je torej pomemben tudi kriterij ustreznosti notranjega kapitala, ki ga dosežejo z raznimi internimi postopki, metodologijami in sistemi, s katerimi si zagotovijo dolgoročno oblikovanje ustreznih kapitalnih virov za pokrivanje tveganj (Banka Slovenije, 2012, str. 2).

Ustreznost notranjega kapitala in njegovo merjenje so procesi in metode, ki jih banke uporabljajo in merijo glede na svoj profil tveganosti, s katerim zagotovijo dolgoročno oblikovanje ustreznih kapitalnih virov za pokrivanje tveganj. Ti postopki vključujejo številne kvalitativne in kvantitativne elemente, s katerimi lahko banke omejujejo izpostavljenost tveganjem (Banka Slovenije, 2012, str. 2).

2.1 Vpliv kapitala na tveganje

Banke s svojim poslovanjem prevzemajo različna tveganja, zato je iz regulatornega in prav tako ekonomskega vidika smiselno, da imajo dovolj kapitala, ki bi pokril izgube in tako zagotovil stabilnost banke. Poleg omenjenega je pomembno zavarovanje deponentov in drugih upnikov, katerih sredstva niso zavarovana v primeru insolventnosti ali celo bankrota. Kapital banke predstavlja namreč omejitev banke pri prevzemanju tveganj (Dragan Bučič, 2014, str. 22–24).

S finančno gospodarsko krizo se je izkazalo, da so banke kljub izpolnjevanju kapitalnih zahtev utrpeli večje izgube od pričakovanih. V odgovor na to je bil prejet nov kapitalni sporazum Basel III, ki je postavil nove standarde s strožjimi zahtevami, predvsem na področju kakovosti kapitala (Dragan Bučič, 2014, str. 22–24).

3 REGULACIJA KAPITALA BASEL I IN BASEL II

Banke so predmet kapitalskih zahtev, ki jih prisili, da vzdržujejo minimalno količino kapitala (ali premoženja) kot odstotek vseh sredstev. Na kapital se zanašajo kot na blažilca pred možnimi izgubami. Če banka nima dovolj kapitala, da bi pokrila izgube, prav tako ne bo zmožna pokriti stroškov in bo propadla. Iz tega razloga je veliko pozornosti posvečene ravni bančnega kapitala. Banke povečujejo nivo kapitala z zadržanimi dobički ali z izdajanjem vrednostnih papirjev, vseeno pa bo banka, ki slabo posluje, težko povečala svoj kapital na tak način (Madura, 2012, str. 437).

Banka lahko poveča kapital tudi z nižanjem oziroma s tem, da odpravi dividende, kar bi ji sicer omogočilo ohraniti več zaslužka, vendar pa si lahko delničarji zmanjšanje dividend razlagajo kot signal, da banka nujno potrebuje nov kapital, kar bi lahko povzročilo padec cene delnic. Tak učinek je lahko negativen v prihodnje, ko bi banka želela izdati nove vrednostne papirje.

Ko so bančni regulatorji različnih držav razvijali smernice za kapitalske zahteve, so pogosto ravnali po priporočilih BIS-a in Baselskega sporazuma (angl. *The Basel Accord*). Baselski sporazum služi kot vodilo bank pri določanju svojih kapitalskih zahtev (Madura, 2012, str. 437–438).

Prvi sporazum Basel I (angl. *Basel I Accord*) je nastal leta 1988, sledil mu je drugi Baselski sporazum (angl. *Basel II Accord*), ki je začel veljati leta 2004, ter novi, tretji Baselski sporazum (angl. *Basel III Accord*), ki je prišel v veljavo s 1. 1. 2013 in se bo postopoma implementiral do predvidoma 2018 (Madura, 2012, str. 437–438).

3.1 BASEL I

Prvi Baselski sporazum (1988), imenovan Basel I, je nastal, ko je 12 centralnih bank večjih držav sprejelo reforme glede kapitalskih zahtev (Madura, 2012, str. 438). Ključna določba tega sporazuma temelji na kapitalskih zahtevah glede na raven tveganja banke. Banke z večjim tveganjem morajo vzdrževati višji nivo kapitala, kar naj bi banke posledično odvrčalo do pretiranega izpostavljanja kreditnemu tveganju. Konec leta 1992 so banke morale imeti razmerje med kapitalom in tveganimi sredstvi vsaj 8 % in minimalno razmerje temeljnega kapitala 1 (angl. *Tier 1 capital*) 4 %. V kapital 1 spadajo lastniški deleži delničarjev, zadržani dobički in prednostne delnice, medtem ko kapital 2 (angl. *Tier 2 capital*) vsebuje rezerve za izgube posojil in podrejene dolgove (Madura, 2012, str. 438).

Sredstva so morala biti utežena glede na tveganje. Na netvegana sredstva, kot na primer denar, ni bilo pripisanih uteži, medtem ko je na zelo tvegana sredstva utež bila 100%. Ker se zahtevani kapital določi kot odstotek tehtano tveganih sredstev (angl. *risk-weighted assets*), so tvegane banke predmet strožjih kapitalskih zahtev (Madura, 2012, str. 438).

3.2 BASEL II

Odbor centralnih bank in regulativni organi številnih držav (angl. *The Basel Committee on Banking Supervision*) je ustvaril okvir drugega Baselskega sporazuma (Basel II), ki je oplemenitil ukrepe za tveganja in povečal transparentnost bank. Basel II ima dva glavna dela, ki se nanašata na merjenje kreditnega tveganja ter jasno obračunavanje operativnega tveganja (Madura, 2012, str. 438).

Temeljni cilj je bil razviti okvir, ki bi še dodatno okrepil trdnost in stabilnost mednarodnega bančnega sistema, hkrati pa ohranil zadostno usklajenost, da uredba o kapitalski ustreznosti ne bi vplivala na konkurenčno neenakost med mednarodno aktivnimi bankami (Basel committee on banking supervision, 2006).

V kontekstu te regulacije je bilo treba zagotoviti še naslednje (Rubin, 2003, str. 7):

- kvaliteto vodenja (angl. *Corporate Governance*) bank;
- visoke računovodske standarde in neodvisno revizijsko stroko;
- javno razkritje pomembnejših informacij o tveganjih, ki so jim banke izpostavljene;
- izključno managersko odgovornost za varno in skrbno poslovanje bank;
- sankcije za nepravilno, zavajajoče poročanje bank;
- izogibanje načelu "too big to fail"²;
- pooblastilo nadzornikom, da ukrepajo, če je zaradi težav posamezne banke ogrožena sistemska stabilnost.

Poleg tega so v tem sporazumu pomembni tudi **trije stebri**, in sicer (Moody's Analytics, 2012):

- **Steber 1** (angl. *Pillar 1*): minimalne kapitalske zahteve (angl. *Minimal Capital Requirements*), ki zajemajo kreditno, operativno in tržno tveganje
- **Steber 2** (angl. *Pillar 2*): regulatorni nadzor (angl. *Supervisory Review Process*)
- **Steber 3** (angl. *Pillar 3*): tržna disciplina (angl. *Market Discipline*)

1. steber Basla II zajema minimalne kapitalske zahteve. Za izračun teh zahtev so v sporazumu možni trije pristopi: standardizirani pristop ter enostavni in razviti pristop, kateri temelji na internih ocenah oz. ratingih (Rubin, 2003, str. 2). Operativno tveganje je opredeljeno kot tveganje izgube zaradi neustreznih ali neuspešnih notranjih postopkov, ljudi in sistemov zaradi zunanjih dogodkov. Pri tržnem tveganju pa gre za kapitalske zahteve obrestnega tveganja, valutnega tveganja, tveganja spremembe cen in pozicijskega tveganja kapitala (Basel committee on banking supervision, 2005).

Regulativni nadzor je opredeljen v 2. stebru, ki nadzornikom daje nova pooblastila, moč in pristojnost ter veliko odgovornost. Navedena je tudi potreba po sodelovanju med nadzorniki iz različnih držav. Ena izmed večjih novosti, ki jih je prinesel drugi steber, je tudi zahteva po prilagoditvi minimalno zahtevanega količnika kapitalske ustreznosti glede na profil tveganosti in kvaliteto upravljanja vsake posamezne banke (Rubin, 2003, str. 6).

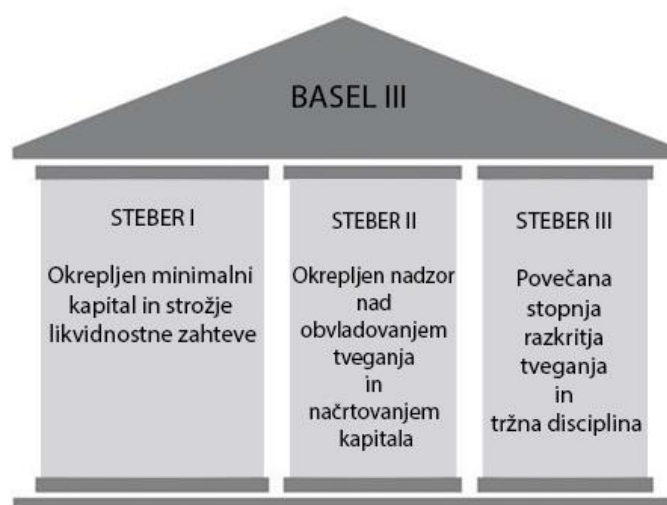
3. steber, ki temelji na večji tržni disciplini, pogojeni z obširnejšimi razkritji s strani bank, je prinesel spremembe predvsem za tiste banke, ki v svojih letnih poročilih niso objavljale vseh informacij, zanimivih za tržne udeležence (Rubin, 2003, str. 6–7). Gre namreč za temo transparentnosti podatkov in informacij.

4 NOVI BASELSKI SPORAZUM – BASEL III

Kot odgovor na nedavno finančno krizo je Baselski komite za bančni nadzor (angl. *Basel committee on banking supervision*) razvil nova pravila za stabilnost kapitala z namenom preprečiti morebitne prihodnje finančne krize. Ta nova pravila, t. i. **Basel III**, so nadomestila Basel II z začetkom leta 2013, dokončno pa bodo implementirana predvidoma v letu 2018. Medtem ko **Basel II opozarja** na kapitalsko ustreznost in likvidnost, **Basel III vključuje** stabilnost kapitala kot dodaten dejavnik (Chalermchatvichien, 2011, str. 3).

Predhodni triteberni sistem v sporazumu je temeljil na minimalnih kapitalskih zahtevah v prvem stebru, postopku nadzora v drugem ter tržni disciplini v tretjem stebru. V sliki 1 je prikazan triteberni sistem novega baselskega sporazuma, kjer je ključna sprememba predvsem v **prvem stebru**, ki opredeljuje okrepljen minimalni kapital in strožje likvidnostne zahteve (Chalermchatvichien, 2011, str. 3).

Slika 1: Triteberni sistem v novem baselskem sporazumu

Vir: Moody's Analytics, Basel III FAQ, 2012, str. 1.

Poleg tega so v okviru tretjega sporazuma poudarjena naslednja priporočila in zahteve (Madura, 2012, str. 439):

- Sporazum priporoča zoženje definicije temeljnega kapitala 1 (angl. *Tier 1*) tako, da le-ta vključuje le zadržani dobiček in navadne delnice.
- Poziva k višjim kapitalskim zahtevam za izravnavo izpostavljenosti bank zaradi pozicij izvedenih finančnih instrumentov.
- Bankam priporoča, naj povečajo svoj kapital v času ugodnih gospodarskih razmer, da bi ustvarile večjo rezervo za obdobja, v katerih gospodarske razmere slabijo.
- Priporoča uporabo stresnih testov za določitev, kakšen efekt bi to povzročilo na kapital banke in banko nasploh v primeru, da se gospodarske razmere poslabšajo.

Za izpolnitev ciljev so predlogi Basel III razdeljeni na tri dele, ki temeljijo na treh glavnih področjih tega standarda (KPMG, 2011, str. 7):

- **Kapitalske reforme**, ki se nanašajo na kvaliteto in kvantiteto kapitala, upravljanje s celotnim tveganjem, stopnjo finančnega vzvoda in uvedbo blažilcev za ohranjanje kapitala ter prociklične blažilce.
- **Likvidnostne reforme**, ki vključujejo kratkoročna in dolgoročna likvidnostna razmerja.
- **Ostali elementi**, povezani s splošnimi izboljšavami za večjo stabilnost finančnega sistema.

Z novimi standardi naj bi se odpravil vpliv finančne krize in ustvaril manj prociklični bančni sistem, ki bi lažje spodbujal dolgoročno gospodarsko rast (Financial Stability Board, 2010, str. 1). Basel naj bi promoviral doseganje kapitalskih zahtev, ne da bi vplival na posojilno politiko, a vendar nekateri ekonomisti trdijo, da taki predpisi lahko zmanjšujejo finančno stabilnost in gospodarsko rast, saj se v primeru, ko se banke soočijo z izgubami, ki bi ogrozile njihovo kapitalsko ustreznost, prvovrstno skrči obseg posojil (nastane kreditni krč), namesto da bi se osredotočili na dvig novega kapitala (Kupiec, 2013). Mislim da se, ne glede na to, da s standardi želijo doseči nek odporen bančni sistem, še zmeraj nahajamo v obdobju okrevanja, kjer kreditni krč ni popustil, in s tem nekako ogrožajo ali zmanjšujejo morebitno prihodnjo rast. Prav tako sem mnenja, da bi standarde lahko prilagodili trenutnim gospodarskim razmeram in jih okrepili v času ekspanzivne gospodarske politike, ko bi se kreditni krč sprostil ter tako postopoma ustvarili bolj odporen sistem.

4.1 Nove kapitalske zahteve

Nove kapitalske zahteve so bile zasnovane zato, da znatno povečajo kakovost, količino in mednarodno doslednost bančnega kapitala in likvidnosti, omejijo nastanek finančnih

vzvodov ter uvedejo kapitalske rezerve nad minimalnimi zahtevami, ki jih je mogoče črpati v slabih časih. Nacionalno izvajanje kapitalskih zahtev na podlagi tveganega kapitala se je začelo s 1. januarjem 2013. Od te točke naprej kapitalske zahteve vsako leto narastejo s prehodom na novo dogovorjene stopnje, ki bodo v celoti zaključene predvidoma s koncem leta 2018 (Financial Stability Board, 2010, str. 1).

V tabeli 2 je prikaz novih kapitalskih zahtev, ki so se začele uveljavljati s 1. januarjem 2013 in se bodo postopoma poviševale vse do 1. januarja 2019, in sicer do odstotka, prikazanega v tabeli.

Tabela 2: Kapitalske zahteve

Kapitalske zahteve in blažilci (angl. <i>Capital requirements and buffers</i>) v %			
	Lastniški kapital (angl. <i>Common equity</i>)	Temeljni kapital (angl. <i>Tier 1</i>)	Celotni kapital (angl. <i>Total Capital</i>)
Minimalni	4,5	6,0	8,0
Konzervacijski blažilec	2,5		
Minimalni plus konzervacijski blažilec	7,0	8,5	10,5
Prociklični blažilec	0–2,5		

Vir: Basel committee on banking supervision, Extension of the capital conservation buffer, 2010a, str. 64.

Minimalni pogoj za navaden **lastniški kapital** (angl. *common equity capital*), kar je najvišja oblika izgube, ki absorbira kapital, se bo zvišal iz sedanjih 2 % na **4,5 %**, in sicer postopoma do 1. januarja 2015 (Basel committee on banking supervision, 2010a, str. 1). **Temeljni kapital** (angl. *Tier 1*), ki vključuje navadni lastniški kapital in ostale kvalificirane finančne instrumente, se poveča s 4 % na 6 % v obdobju do 1. januarja 2015 (Basel committee on banking supervision, 2010a, str. 2). Po izračunu Moody's Analytics bo lastniški kapital znašal pretežno 82,3 % temeljnega kapitala.

Kapitalski konzervacijski blažilec, ki bo **nad minimalno zahtevo** regulacije, bo nameščen na **2,5 %**. Namen konzervacijskega blažilca je zagotoviti, da bodo banke vzdrževale varovalo kapitala, ki se ga lahko uporabi za nadomestitev izgub v času finančnega in gospodarskega stresa. Bližje kot so kapitalski deleži bank minimalnim zahtevam, večje omejitve imajo pri porazdelitvi dobičkov (Basel committee on banking supervision, 2010a, str. 2).

Banke bodo tako lahko normalno operirale ne glede na izgube, če nivo kapitala pade v to območje (Basel committee on banking supervision, 2010a, str. 56). Spodnja tabela prikazuje minimalna razmerja za ohranjanje kapitala pri različnih ravneh deležev navadnega lastniškega kapitala 1 (Basel committee on banking supervision, 2010a, str. 56).

Tabela 3: Standardi za ohranjanje minimalnega kapitala

Standardi za ohranjanje minimalnega kapitala posamezne banke	
Navadni lastniški kapital 1 (v %)	Minimalni konzervacijski deleži (v %)
4,50–5,12	100
5,12–5,75	80
5,75–6,40	60
6,40–7,00	40
7,00	0

Vir: Basel committee on banking supervision, Capital conservation buffer, 2010a, str. 56.

V tabeli je razvidno, da če je na primer lastniški kapital v razponu od 5,12 % do 5,75 %, mora ohraniti 80 % zaslužkov v naslednjem letu (torej ne sme izplačati več kot 20 % dividend) (Basel committee on banking supervision, 2010a, str. 56).

Prociklični blažilec v razponu **od 0 % do 2,5 %** se bo od navadnega lastniškega kapitala ali drugega absorpcijskega kapitala izgub izvajal v skladu z nacionalnimi okoliščinami.

Namen procikličnega blažilca je doseči širši makrobonitetni cilj za zaščito bančnega sektorja pred obdobji presežene agregatne kreditne rasti. Ta blažilec bo učinkovit v katerikoli državi, kjer je presežena kreditna rast na ravni visokega tveganja. Prociklični blažilec dejansko predstavlja podaljšek konzervacijskega blažilca (Basel committee on banking supervision, 2010a, str. 2). Banke morajo zagotoviti, da so zahteve za prociklični blažilec izračunane in javno prikazane skupaj s kapitalskimi minimalnimi zahtevami (Basel committee on banking supervision, 2010a, str. 68).

Stopnjo tega blažilca, ki se giblje med 0 % in 2,5 %, določi vsaka država članica. Ta blažilec je posebej zahtevan v času prekomerne rasti kreditov, sprost pa se ga v stresnih obdobjih (Accenture, 2012, str. 25). Prav tako obstaja nevarnost, da bo v tem obdobju do 2019 postala posojilna praska v bankah preveč omejujoča oz. restriktivna, kar lahko prispeva k padcu že tako omajanega gospodarstva (Kross & Gleissner, 2010, str. 69).

4.1.1 Ureditve za prehod na nove standarde:

Guvernerji in vodje v Baselskem komiteju so se dogovorili tudi o *prehodnih ureditvah* za izvajanje novih standardov. To naj bi bančnemu sektorju pomagalo zagotoviti lažje doseganje višjih kapitalskih standardov z razumnim zadrževanjem dobičkov in naraščajočega kapitala, hkrati pa bi se še vedno podprlo posredovanje posojil gospodarstvu. Prehodne ureditve, ki so prikazane v prilogi 1, vključujejo (Basel committee on banking supervision, 2010a, str. 27):

- Nacionalna implementacija standardov v državah članicah je pričela s 1. januarjem 2013. Članice morajo uvesti pravila v nacionalne zakone in se tako tudi srečati s sledečimi novimi minimalnimi zahtevami v zvezi z tveganju prilagojene aktive (angl. *Risk-weighted assets – RWA*):
 - 3,5 % lastniškega kapitala/RWA;
 - 4,5 % temeljnega kapitala (Tier 1)/RWA;
 - 8,0 % celotnega kapitala/RWA
- Minimalne zahteve lastniškega in temeljnega kapitala bodo urejene med 1. januarjem 2013 in 1. januarjem 2015. Z letom 2013 se bo **minimalni lastniški kapital** povišal na **3,5 %**, medtem ko se bo leta 2014 še dodatno povišal na **4 %** in z letom 2015 dokončno obstal na določenih **4,5 %**. Nivo **temeljnega kapitala** se 1. januarja 2013 poviša s 4% na **4,5 %**, z naslednjim letom na zahtevanih **5,5 %** do dokončnega standarda, ki ga doseže prav tako v letu 2015, in sicer **6 %**. **Celotni kapital** bo ostal na enakem zahtevanem nivoju, to je **8 %**.

4.2 Nove likvidnostne zahteve

Močne kapitalske zahteve same po sebi ne zadostujejo za stabilnost bančnega sektorja, potrebna je tudi zadostna likvidnost. V nedavni finančni krizi so nekatere banke kljub ustrezni ravni kapitala še vedno imele težave, ker niso upravljale likvidnosti na preudaren način. Kriza je ponovno pokazala na pomen likvidnosti za pravilno delovanje finančnih trgov in bančnega sektorja, saj likvidnost lahko zelo hitro "izhlapi", medtem ko nelikvidnost lahko traja daljše časovno obdobje. Do sedaj ni bilo nobenih mednarodno usklajenih standardov na tem področju. Baselski odbor v sklopu tretjega sporazuma Basel III uvaja mednarodno usklajene standarde likvidnosti. Tako kot kapitalski standardi, tudi likvidnostni standardi določajo minimalne zahteve, ki naj bi doprinesle k stabilnosti bančnega sektorja (Basel committee on banking supervision, 2013, str. 1).

Za zagotavljanje tekoče likvidnosti mora banka poskrbeti, da lahko zagotovi tudi prihodnjo likvidnostno izpostavljenost. Upravljanje z likvidnostno izpostavljenostjo lahko razdelimo na dve ravni, in sicer prva raven zajema trenutno, dnevno naravnano likvidnost, medtem ko druga zajema daljše obdobje, ki pa sodi v sklop strukturne likvidnosti. Ker se za merjenje likvidnosti uporabljajo številne metode, je Baselski odbor objavil nove standarde z

namenom izboljšanja nadzora in kontrole nad likvidnostnim tveganjem. V okviru tega paketa reform sta bila predstavljena nova likvidnostna standarda **LCR – količnik likvidnostnega kritja** (angl. *liquidity coverage ratio*) in **NSFR – količnik neto stabilnega financiranja** (angl. *net stable financing ratio*). Kazalnika predstavljata novo regulativo na tem področju (Dragan Bučič, 2014, str. 22–24).

4.2.1 Količnik likvidnostnega kritja – LCR

Kazalnik predpostavlja pokritost neto likvidnostnih odlivov v obdobju do 30 dni z rezervo visoko kvalitetnih razpoložljivih likvidnostnih rezerv. Izračun tega količnika predstavlja razmerje med visoko kakovostnimi likvidnimi naložbami in neto denarnimi odlivi, ki bi nastali zaradi predvidene stresne situacije, pri čemer mora biti vrednost kazalnika enaka ali večja od 100 %, kar bi pomenilo, da banka lahko pokrije svoje obveznosti tudi ob nepričakovanem stresnem obdobju, ki bi zahtevalo dodatne odlive. Namen kazalnika je torej zagotavljanje obvladovanja likvidnosti v zelo kratkem stresnem obdobju s pomočjo zagotavljanja ustreznega obsega teh visoko kakovostnih likvidnostnih rezerv (Dragan Bučič, 2014, str. 22–24).

Najnovejše smernice za uvedbo LCR zahtevajo postopno uvajanje količnika vse do leta 2019 in so prikazane v tabeli.

Tabela 4: Deleži likvidnostnega kritja

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Minimalni LCR v %			60	70	80	90	100

Vir: Basel committee on banking supervision, The liquidity coverage ratio, 2013, str. 2.

Zahteva začne veljati leta 2015. Minimalni LCR v letu 2015 mora biti 60 %, ki bi se postopoma višal za 10 % in bi v letu 2019 dosegel 100 %.

LCR je treba uporabljati na stalni osnovi za spremljanje in kontrolo likvidnostnega tveganja. Predpisi Basla III zahtevajo poročanje nadzornikom najmanj enkrat mesečno, ki pa naj postane čim pogostejše, vsaj enkrat na teden ali celo vsak dan v izjemnih situacijah. Časovni razmik poročanja bi moral biti čim krajši, idealno bi bilo, če ne bi presegel 2 tednov. Banke morajo obvestiti nadzornike takoj, ko količnik LCR pade pod 100 % (Basel committee on banking supervision, 2013, str. 37).

Predpisana formula za izračun količnika likvidnostnega kritja (LCR) je:

$$\text{LCR} = \frac{\text{zaloga visokokakovostnih likvidnih sredstev}}{\text{pričakovani neto denarni odlivi, odlivi v naslednjih 30 dneh}} \quad (1)$$

Visokokakovostna likvidna sredstva se nanašajo na obliko sredstev, ki so neobremenjena in ki jih je mogoče enostavno prodati za pokrivanje denarnih odlivov v stresnem obdobju 30 dni (Omega Finance, 2014, str. 4).

Značilnosti visokokakovostnih likvidnih sredstev (HQLA)

Sredstva, za katera velja, da so visokokakovostna in likvidna, so tista, ki jih je mogoče zlahka takoj pretvoriti v denar z malo ali brez izgube vrednosti. Likvidnost sredstev je odvisna od stresnega scenarija in časovnega okvirja (Basel committee on banking supervision, 2013, str. 7). Temeljne značilnosti teh sredstev so (Basel committee on banking supervision, 2013, str. 7–8):

- Nizko tveganje: sredstva, ki so manj tvegana, imajo ponavadi višjo likvidnost, nizko pravno tveganje, nizko tveganje inflacije ipd.
- Enostavnost in gotovost vrednotenja: likvidnost posameznih sredstev se poveča, če se tržni udeleženci strinjajo z vrednotenjem teh sredstev. Standardizirana, homogena in enostavnejša sredstva so bolj nadomestljiva, kar spodbuja likvidnost.
- Nizka korelacija v odnosu s tveganimi sredstvi: HQLA morajo biti dobro razpršena znotraj razredov. Sredstva, ki jih izda finančna institucija, so bolj likvidna v času likvidnostnih težav.

Skratka, ali so sredstva res visoko kakovostna, se pokaže s prodajo le-teh, kjer svojo likvidnost ohranijo tudi v stresnem obdobju (Basel committee on banking supervision, 2013, str. 8).

4.2.2 Količnik neto stabilnega financiranja – NSFR

Kazalnik NSFR je bil razvit za dolgoročni pregled nad likvidnostnim tveganjem, katerega cilj je omejiti preveliko odvisnost bank od virov financiranja na grosističnih trgih v časih presežene likvidnosti na trgu in spodbuditi boljšo oceno likvidnostnega tveganja bilančnih in zunajbilančnih postavk. Izračun kazalnika temelji na razmerju med razpoložljivim stanjem stabilnega financiranja in potrebnim stanjem stabilnega financiranja. Namen tega kazalnika je spodbuditi banko, da zagotovi ustrezno ročno usklajenost dolgoročnih in dovolj stabilnih virov ter zmanjšanje odvisnosti od krakoročnih nezanesljivih virov (Dragan Bučič, 2014, str. 24).

Prav tako kot LCR, mora količnik NSFR znašati vsaj 100 %. Horizont tega količnika znaša 1 leto. NSFR mora kriti naslednje (Ernest & Young, b. l.):

- padec donosnosti ali solventnosti, ki izhaja iz kreditnega, tržnega ali operativnega tveganja,
- potencialni padec dolga ali kredita nasprotne stranke in
- morebitni materialni dogodek, ki bi ogrozil ugled institucije.

Formula za izračun količnika neto stabilnih virov financiranja (NSFR) (Omega Finance, 2014, str. 4):

$$\text{NSFR} = \frac{\text{razpoložljivi znesek stabilnega financiranja}}{\text{zahtevani znesek stabilnega financiranja}} \quad (2)$$

Zahteva glede ustreznih stabilnih virov financiranja začne veljati šele leta 2018.

Banke se tako morajo izogibati preobsežnemu financiranju dolgoročnih sredstev s kratkoročnimi viri, da bi se izognile morebitnim likvidnostnim težavam refinanciranja (Omega Finance, 2014, str. 4). Ob neugodnem scenariju, ko glavni dotoki kratkoročne likvidnosti nenadoma presahnejo, se lahko tveganja financiranja pri bankah spremenijo v resnejši problem sistemskega primanjkljaja likvidnosti (Omega Finance, 2014, str. 4).

Z vsemi temi predpisi in likvidnostnimi zahtevami domnevam, da obstaja nevarnost, da se bo kreditni krč še povečal. Glede na to, da so zahteve že zelo krepke, menim, da dodatne zaostritve v trenutni situaciji niso primerne. Dejansko imajo lahko novi ukrepi nezaželene posledice na makroekonomski ravni, sploh nižje dobičkonostnosti bank in krčenje bančnih kreditov, kot to navaja tudi Neri (2012, str. 20).

4.3 Ostali elementi v sklopu Basla III

Ostali elementi, povezani s splošnimi izboljšavami za večjo stabilnost, zavzemajo **kreditno tveganje nasprotne stranke** (angl. *counterparty credit risk – CCR*), **stopnjo finančnega vzvoda** (angl. *leverage ratio*) ter **okrepljeno upravljanje in nadzor**.

4.3.1 Okrepljen CCR-management

Poleg dviga kakovosti in stopnje kapitalske osnove je bilo treba zagotoviti, da so vsa pomembna tveganja zajeta v okviru kapitala, od tega tudi kreditno tveganje nasprotne stranke, ki je stopila v veljavo s 1. januarjem 2013 (Basel committee on banking supervision, 2010a, str. 29).

Basel III ne krepi zgolj merjenja CCR, ampak tudi njegovo upravljanje, s tem ko zahteva od institucije, da vzpostavi in vzdržuje okvir upravljanja CCR, ki je sestavljen iz (Accenture, 2012, str. 29):

- politik, procesov in sistema za zagotovitev identifikacije, merjenja, odobritve in internega poročanja za CCR;
- postopkov za zagotavljanje, da so tisti procesi, politika in sistemi izpolnjeni.
- Institucija mora izpolnjevati tudi naslednja načela (Accenture, 2012, str. 29):
- ne sklepa poslov z nasprotno stranko, če ne preveri njene bonitete,
- ustrezno upošteva tveganja v zvezi s poravnnavami in poravnnavami za vnaprej,
- upravlja tveganja celovito z agregacijo CCR-izpostavljenosti in z drugimi kreditnimi izpostavljenostmi na ravni celotne institucije.

V sklopu CCR zahteva Basel III tudi testiranje izjemnih situacij. Banke morajo imeti celovit program za testiranje izjemnih situacij, vključno z izvedbo eno- in multifaktorskih modelov testiranja ter notranjega nadzora (Accenture, 2012, str. 29).

Banka mora opraviti neodvisen pregled sistema upravljanja CCR preko lastnega procesa interne revizije. Pregled celotnega procesa upravljanja CCR mora potekati v rednih intervalih (najmanj enkrat na leto) (Basel committee on banking supervision, 2010a, str. 43).

4.3.2 Finančni vzvod

Ena izmed značilnosti, ki je doprinesla h krizi, je bilo **kopičenje prekomernega bilančnega in izvenbilančnega vzvoda** v bančnem sistemu. V mnogih primerih so banke imele čezmerni finančni vzvod, medtem ko so še vedno prikazovale močna razmerja tveganega kapitala. V najhujšem delu krize je bančni sektor bil prisiljen zmanjšati svoj finančni vzvod, kar je povzročilo upad bančnega kapitala ter krčenje razpoložljivosti kreditov (Basel committee on banking supervision, 2010a, str. 61).

Odbor je zato uvedel preprost in pregleden ukrep finančnega vzvoda. Razmerje finančnega vzvoda je namenjeno doseganju naslednjih ciljev (Basel committee on banking supervision, 2010a, str. 61):

- omejiti nastanek finančnih vzvodov v bančnem sektorju, s čimer bi se izognili rušenju razdolževalnih procesov, ki lahko slabo vplivajo na širši finančni sistem in gospodarstvo, ter
- okrepitev zahtev za tveganja s preprostimi merami.

Razmerje finančnega vzvoda se izračuna tako, da se mero bančnega kapitala deli s skupno izpostavljenostjo (izraženo v odstotkih) (Accenture, 2012, str. 32):

$$\text{Finančni vzvod} = \frac{\text{Kapital I}}{\text{Celotna izpostavljenost}} \geq 3\% \quad (3)$$

Števec v enačbi je kapital I (angl. *Tier 1 capital*), imenovalec pa vsota izpostavljenosti vseh sredstev in zunajbilančnih postavk, ki niso odštete iz kapitala I. Trenutna predlagana stopnja finančnega vzvoda znaša 3 %. Do 31. oktobra bo s strani Evropske komisije znano, ali je ta raven ustrezna in ali naj bo razmerje enako za vse institucije (Accenture, 2012, str. 32).

V okviru zahtev po razkritju je bankam treba poročati naslednje informacije (Accenture, 2012, str. 32):

- razmerje finančnega vzvoda,
- razčlenitev merjenja celotne izpostavljenosti,
- opis procesov za upravljanje tveganja v primeru preseženega vzvoda,
- opis dejavnikov, ki so vplivali na stopnjo finančnega vzvoda v obdobju, na katerega se stopnja nanaša.

4.3.3 Okrepljeno upravljanje in nadzor

Med drugim je nedavna finančna kriza pokazala tudi na pomanjkljivosti korporativnega upravljanja v sektorju finančnih storitev, ki prispevajo k tveganju. Baselski odbor in komisija EU ugotavljata, da je bil nadzor nad tveganji s strani uprave neustrezen, pogosto zaradi primanjkovanja časa, nezadostnega tehničnega znanja ali pa zaradi nezadostne raznolikosti pri sestavi upravnega odbora. Odbori pogosto niso bili dovolj vključeni v splošno strategijo tveganja ter se niso preveč posvečali vprašanjem, ki se nanašajo na tveganja. Funkciji, zadolženi za upravljanje s tveganji, ni bila pripisana ustrezna teža pri procesu odločanja (Accenture, 2012, str. 48).

Baselski odbor in nadzorniki imajo veliko zanimanje, da bodo banke sprejele in izvajale dobre prakse korporativnega upravljanja, zato so bile oblikovane smernice iz prakse dobrega in slabega upravljanja. Te smernice predstavljajo pomembne elemente učinkovitega procesa upravljanja in odgovornosti: (Basel committee on banking supervision, 2010b, str. 7–8):

- Uprava nosi odgovornost za poslovanje, strategijo tveganja banke ter finančno stabilnost.
- Uprava mora spremljati celotno poslovno strategijo banke ob upoštevanju dolgoročnih interesov, njeno izpostavljenost tveganjem in sposobnost za njegovo upravljanje.

Uprava mora nadzirati tudi izvajanje celotne strategije tveganja, usmeritve obvladovanja in skladnosti tveganja, sistem notranje kontrole, načela in vrednote institucije vključno s

kodeksom ravnanja. Banka mora vzdrževati tudi učinkovite odnose s svojimi nadzorniki (Basel committee on banking supervision, 2010b, str. 8).

Uprava in višje vodstvo sta v prvi vrsti odgovorna za vse, tako upravljanje in poslovanje banke. Ključna vloga nadzornikov je zagotoviti, da bo uprava vršila dobro prakso korporativnega upravljanja, ki je skladen z navedenimi smernicami. Vloga nadzornikov je sledeča oz. nadzorniki bi morali (Basel committee on banking supervision, 2010b, str. 30–33):

- zagotoviti smernice k pričakovanem korporativnem upravljanju.
- redno izvajati celovito vrednotenje upravljanja banke,
- dopolnjevati in vrednotiti politiko upravljanja in ravnanja s pomočjo internih poročil ter poročil tretjih oseb, kot so zunanji revizorji,
- zahtevati učinkovite in pravočasne sanacijske ukrepe,
- sodelovati z drugimi pristojnimi nadzornimi organi glede nadzora politike upravljanja.

Za navedene smernice korporativnega upravljanja, ki jih je izdal Baselski komite v okviru Basla III, ni pričakovati, da bodo vpeljane v nacionalne zakone držav članic. S temi smernicami bodo nadzorniki spodbujani, da občasno preverijo skladnost standardov z ustreznimi navodila odbora (Basel committee on banking supervision, 2010b, str. 4).

SKLEP

Zadnja finančna kriza in njene posledice so pripeljale do nove regulacije v bančnem sektorju. Ker so mnoge banke držale premalo t. i. likvidnostnih rezerv in kapitala, so številni regulatorni organi pričeli pripisovati nove standarde. S pojmom "regulacija" razumemo vse ukrepe in standarde, ki prispevajo k finančni stabilnosti. Namen novega paketa standardov in regulacije Basel III je izboljšava prejšnje regulacije (Basel II) in vzpostavitev stabilnega sistema, ki ne bi več pripeljal do takšne krize. Z implementacijo teh standardov, ki bo dokončna leta 2019, bo bančni sektor imel vzpostavljen sistem, ki bo lažje omogočil absorpcijo izgub zaradi stresnih dogodkov.

Nova regulacija daje velik poudarek na kvaliteto kapitala, likvidnost banke ter ustrezno korporativno upravljanje in nadzor. Z zadostnimi rezervami iz kapitala ter raznimi blažilci kapitala se banka zavaruje pred tveganjem prevelikih izgub. Velike spremembe se nanašajo na lastniški kapital, temeljni kapital I ter celotni kapital, katerih deleži se bodo postopoma poviševali vse do leta 2019. Novi povečani likvidnostni standardi banke so opisani šele z novim paketom Basel III, ki zahtevajo likvidnost na dnevni ravni, kot tudi likvidnost na letni ravni ter konstantno poročanje likvidnostnega razmerja. Z LCR-količnikom je predstavljena kritost v 30 dneh, medtem ko NSFR predstavlja letno kritje. Skupaj z likvidnostnimi zahtevami so opisana tudi visoko kvalitetna sredstva, ki jih banka mora

imeti, saj so opredeljena kot najbolj likvidna sredstva. Uprava in nadzorni organi so dolžni kontrolirati izvajanje teh predpisov.

S tem paketom novih predpisov in smernic Banka za mednarodne poravnave tako usmerja bančni sektor k drugačnem pristopu poslovanja bank in upravljanja tveganja ter prispeva k izničenju sistemskega tveganja v primeru gospodarskega padca. Ker pa gospodarstvo še ni prišlo k sebi, bodo banke le težka pridobile potreben kapital. Po ugotovitvah bodo novi standardi namreč vplivali na poslovanje bank tako, da bo možna posledica vseh teh zahtev dodatno krčenje kreditov. Menim, da zahtev ni treba še bolj zaostriti, saj so že tako pogojene za implementacijo v stabilnem gospodarstvu, v katerega še nismo stopili.

LITERATURA IN VIRI

1. Accenture. (2012). Accenture: Basel III handbook. Najdeno 3. julija 2014 na spletnem naslovu <http://www.accenture.com/SiteCollectionDocuments/PDF/Accenture-Basel-III-Handbook.pdf>
2. Saunders A. & M. M. Cornett, (2006). *Financial institutions management*. New York: Mcgraw Hill international edition.
3. Bailey, A. (2014, 26. julij). The capital adequacy of banks. Najdeno 10. avgusta 2013 na spletnem naslovu <http://www.bis.org/review/r140711e.pdf>
4. Banka Slovenije. (2012). Prihodnost baselskih kapitalskih standardov (The future of Basel capital standards). Ljubljana: Banka Slovenije. Najdeno 26. julija 2013 na spletnem naslovu <https://www.bsi.si/library/includes/datoteka.asp?DatotekaId=506>
5. Basel committee on banking supervision. (2006). Bank of international settlements. International Convergence of capital measurement and capital standards. Najdeno 5. septembra 2013 na spletnem naslovu <http://www.bis.org/publ/bcbs128.pdf>
6. Basel committee on banking supervision. (2010a). Bank of international settlements. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems. Najdeno 9. julija 2013 na spletnem naslovu <http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf>
7. Basel committee on banking supervision. (2010c). Press release. Najdeno 10. junija 2013 na spletnem naslovu <http://www.bis.org>
8. Basel committee on banking supervision. (2010b, december). Bank for international settlements. Principles for enhancing corporate governance. Najdeno 11. avgusta 2014 na spletnem naslovu <http://www.bis.org/publ/bcbs176.pdf>
9. Basel committee on banking supervision. (2013, januar). Basel III: The liquidity coverage ratio and liquidity risk monitoring tools. Najdeno 5. avgusta 2014 na spletnem naslovu <http://www.bis.org/publ/bcbs238.pdf>
10. Basel committee on banking supervision. (2005, november). International convergence of capital measurement and capital standards. Najdeno 30. julija 2014 na spletnem naslovu <http://www.bis.org/publ/bcbs118.pdf>
11. Chalermchatvichien, J. J. (2011, julij). The effect of bank ownership concentration on capital adequacy, liquidity, and capital stability (Basel II and Basel III). Najdeno 12. avgusta 2014 na spletnem naslovu http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1888486
12. Dragan Bučič, P. M. (2014, marec). Pomen likvidnostnih stresnih testov v bančnem sistemu EU. *Bančni vestnik* 3, 22–26.
13. Ernest & Young. (b. l.). EY Basel III liquidity requirements and implications. Najdeno 10. avgusta 2014 na spletnem naslovu <http://www.ey.com/GL/en/Industries/Financial-Services/Banking---Capital-Markets/Basel-III-liquidity-requirements-and-implications---Required-stable-funding--RSF--and-available-stable-funding--ASF->

14. Finance Banter. (2009, 2. december). Equity capital in banks – Why is it important? Najdeno 15. avgusta 2013 na spletnem naslovu <http://seekingalpha.com/instablog/457944-finance-banter/38112-equity-capital-in-banks-why-is-it-important>
15. Financial Stability Board. (2010). *Progress of Financial Regulatory Reforms*. B. k.: Financial Stability Board.
16. Hsu, J., & Moroz, M. (2010). Shadow banks and the financial crisis of 2007-2008. V G. N. Gregoriou (ur.), *The banking crisis handbook* (str. 39–59). B. k.: CRC Press, Taylor & Francis Group.
17. KPMG. (2011). Basel III: Issues and implications. Najdeno 7. oktobra 2013 na spletnem naslovu <http://www.kpmg.com/Global/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/basel-III-issues-implications.pdf>
18. Kross, W. K., & Gleissner, W. (2010). Ineffective risk management in banking: Bold ignorance or gross negligence? V G. N. Gregoriou (ur.), *The banking crisis handbook* (str. 69). B. k.: CRC Press, Taylor & Francis Group.
19. Kupiec, P. H. (2013). Basel III: Some costs will outweigh the benefits. Najdeno 15. avgusta 2014 na spletnem naslovu <http://www.aei.org/outlook/economics/financial-services/banking/basel-iii-some-costs-will-outweigh-the-benefits/>
20. Lhabitant, F. S. (2010). Solving the banking crisis: A private capital solution. V G. N. Gregoriou (ur.), *The banking crisis handbook* (str. 203–204). New York: CRC Press, Taylor & Francis Group.
21. Madura, J. (2012). *Financial institutions & markets*. B. k.: South-Western Cengage Learning.
22. Moody's Analytics. (2012). Basel III – FAQ. Najdeno 30. avgusta 2013 na spletnem naslovu <http://www.moodyanalytics.com/~media/Insight/Regulatory/Basel-III/Thought-Leadership/2012/2012-01-MA-Basel-III-FAQs.ashx>
23. Neri, M. (2012, 20. julij). The unintended consequences of the Basel III liquidity risk regulation. Najdeno 16. avgusta 2014 na spletnem naslovu http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2096821
24. Omega Finance. (2014, 26. januar). Zakaj Basel III. Najdeno 25. julija 2014 na spletnem naslovu <http://www.omegafinance.si/ZakajBaselIII.pdf>
25. Penm, J., & Terrell, R. D. (2010). Evaluation of evidence for banking equity market volatility in the emerging economy of China. V G. N. Gregoriou (ur.), *The banking crisis handbook* (str. 240–241). New York: CRC Press Taylor & Francis Group.
26. Remšak, Š. (2001, julij). Gibanje kapitalske ustreznosti bank. Najdeno 1. julija 2013 na spletnem naslovu <http://www.bsi.si/iskalnik.asp?Page=1>
27. Rubin, S. (2003, april). EU odgovor na Basel III. Najdeno 12. junija 2013 na spletnem naslovu <http://www.bsi.si/nadzor-bank.asp?MapaId=163>
28. Saunders, C. (2006). *Financial institutions management: A risk management approach*. New York: McGraw-Hill.
29. World Bank. (2012). Bank capital to assets ratio. Najdeno 10. junija 2013 na spletnem naslovu <http://data.worldbank.org/indicator/FB.BNK.CAPA.ZS/countries?display=graph>

PRILOGE

Priloga 1: Basel III faze

Tabela 5: Basel III faze

Basel Committee on Banking Supervision

BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS Faze		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Kapital	Finančni vzvod		Razkritje 1. januarja				Migracija v steber I	
	Minimalni skupni lastniški capital v %	3,5	4,0			4,5		4,5
	Kapitalski konzervacijski blažilec v %				0,625	1,25	1,875	2,5
	Minimalni skupni lastniški capital plus kapitalski konzervacijski blažilec v %	3,5	4,0	4,5	5,125	5,75	6,375	7,0
	Temeljni kapital v %	4,5	5,5			6,0		6,0
	Minimalni celotni capital v %			8,0				8,0
	Minimalni celotni capital plus konzervacijski blažilec v %		8,0		8,625	9,25	9,875	10,5
Likvidno	Količnik likvidnostnega kritja – Minimalne zahteve v %			60	70	80	90	100
	Količnik neto stabilnega financiranja						Uvedba minimalnega	

Vir: Basel Committee on Banking Supervision, Basel III – Phase in arrangements, 2010a